

Del maçó Wharton a l'escèptic Pla

L'abat Maur Esteva va poder lligar la vida i l'obra de dos dels grans catalans del segle XX, Pla i Tarradellas, amb Poblet, un monestir que a més de tomba reial és la tomba de l'introduïdor de la maçoneria a la península.

Josep Pla tenia fama de llibertí, ateu i menjacapellans. Tothom sabia que era escèptic de mena. I els seus lectors recordaven haver-li llegit que de jove es va convertir en racionalista, determinista i materialista. Però l'abat de Poblet, Maur Esteva, tot i ser-ne conscient, va percebre en els textos del seu admirat autor un gran respecte reverencial per l'obra de l'Església, i el va voler conèixer personalment.

Pel que feia a Poblet, Pla havia escrit que el 1835 va ser saquejat per "turbes i aventurers desnaturalitzats, sense arrels a la terra", i que amb aquella destrucció "el país i la seva història, i el seu art, i les seves riqueses, havien deixat de tenir una virtualitat en el pensament i en la sensibilitat de la gent", perquè, llavors, "la religió era considerada un llast".

L'octubre de 1976, sis anys després de ser nomenat abat, el pare Esteva el va anar a visitar al seu mas. Va ser, recordaria l'abat, una tarda interessant i divertida. Van repetir la trobada dos anys després i en aquella ocasió l'abat li va demanar que fes un escrit sobre Poblet. A més, li va suggerir que anés a passar-hi uns quants dies per parlar-ne. Pla hi accedí i va anar-hi la setmana següent. Visqué amb la comunitat i llegí molt sobre Poblet i el monaquisme.

Una malaltia retardaria la redacció del text però finalment, el juny de 1979, va fer una segona estada al monestir, on el va enllestir.

Com havien acordat amb l'abat, seria una guia. La gran història de Poblet ja l'havia feta el monjo i historiador Agustí Altisent (Santa Coloma de Queralt, 1923-Poblet, 2004) el 1974, impulsada precisament pel pare Esteve.

El llibre de Pla, il·lustrat amb fotografies de Hildegard Bung, es publica el maig de 1980 amb el títol *Guia fonamentada i popular del monestir de Poblet*. Se'n van editar vint-i-cinc mil exemplars. En el pròleg, el pare Esteva comenta la seva relació personal amb l'escriptor i relata la història de la gestació del llibre. Vuit anys més tard n'apareixia una segona edició, amb noves fotografies de Francesc Bedmar, atès que en aquells vuit anys s'hi havia fet una gran obra de reconstrucció.

El text, tenint en compte les característiques de l'edició, no podia ser gaire extens i a Pla li va quedar la recança de no haver-hi pogut dir ben bé el que volia i el que havia de dir de Poblet, i va escriure sis capítols més. El darrer es titula "Poblet és una essència" i hi llegim: "Cauen les individuacions, les originalitats, les aparences i Poblet es manté amb una força prodigiosa. Es pensaven, el segle passat, que l'havien destruït, i ha renascut amb una força normal i esplendent. Poblet és una de les més grans sorpreses d'aquest poble".

El nou text ampliat, titulat *Poblet*, seria inclòs el novembre de 1983 al volum *Caps-i-puntes*, preparat per l'editor, Josep Vergés, després de la mort de l'escriptor.

En el pròleg de *Poblet*, Pla parla de l'abat en aquests termes: "Conec el pare abat de Poblet, el monjo Esteve, natural de Berga. Tinc l'honor de conèixer-lo i de tenir-li un respecte i una

FUNDACIÓ JOSEP PLA. COL. JOSEP VERGÉS

Josep Pla conversa amb l'abat Maur Esteva, en una de les visites que va fer al monestir de Poblet, entre els anys 1976 i 1979.

admiració permanents. És un home que m'agrada, d'una simplicitat i d'un europeisme totals. Tot això és inoït, però és així”.

La relació del monestir amb Pla no es va pas limitar a l'edició del llibre. L'escriptor va decidir que els monjos de Poblet l'ajudessin a passar els darrers dies de la seva vida i a ben morir, cristianament. El 27 de gener de 1981, afeblit per l'anèmia però encara lúcid, el pare abat i tres monjos més van celebrar una missa a la seva cambra. Pla va combregar i va rebre la unció dels malalts. Tindria encara una revifada, però moriria tres mesos més tard, el 23 d'abril.

L'esquela mortuòria de l'escriptor serà redactada i impresa per l'abat, així com l'extensa i homília –un petit i brillant assaig sobre l'obra de Pla, que podem llegir al volum *Imatge Josep Pla*– i el text que hi figura pertany al *Quadern gris*. Pla sempre li havia dit que llegís aquell fragment amb atenció. És aquell que diu que l'estat permanent de l'home és el pecat i que creus haver-ne sortit sense ésser veritat, et converteixes en un ésser fals i hipòcrita, capaç de fer qualsevol enormitat en nom de la puresa fingida.

Amb Tarradellas, un triangle. La relació de l'abat amb Josep Pla havia arribat a ser tan estreta que en l'acte d'atorgament de la medalla d'or de la Generalitat de Catalunya a l'escriptor, celebrat el dia 12 de març de 1980, Josep Tarradellas es va situar entre tots dos: Pla a la seva dreta i l'abat, a l'esquerra.

Llavors s'acabava de collar una altra relació molt cordial entre el president Tarradellas i el monestir. Només dos dies abans, Tarradellas havia anunciat, des de Poblet mateix –on s'havia fet una reunió excepcional, i plena de simbolisme, del consell executiu– que el seu arxiu hi seria dipositat. Poblet, el significat històric i la realitat present de Poblet, van permetre a Tarradellas i Pla de reforçar una imatge de servei al país clarament separada de la del catalanisme pujolista i montserratí, que creien de vocació monopolitzadora, sectària, estreta de mires i amb tuf de sagristia.

I per a l'abat, l'enriquiment patrimonial de Poblet anunciat pel president

CARLOS PÉREZ DE ROZAS

El president Josep Tarradellas, entre Josep Pla i Maur Esteva, durant l'acte de concessió de la medalla d'or a l'escriptor, el 12 de març de 1980.

de la Generalitat comportava també un segon enriquiment valuós, la reconstrucció arquitectònica, d'un cost extraordinari, la del Palau de l'Abat. L'edifici havia arribat a l'actualitat molt enrunat i la història dirà sempre que va ser reconstruït durant l'abadiat de Maur Esteva (1970-1998).

Una tomba perillosa. Si l'abat de Poblet dels tres darrers decennis del segle XX va portar el racionalista i ateu Pla als braços del cristianisme amb tota la litúrgia corresponent, un altre abat del monestir va fer una cosa similar amb un personatge històric que ha estat titllat de pervers i culpable de totes les desgràcies que ha patit l'Espanya catòlica, tradicional i reaccionària, l'anglès duc de Wharton.

Els monjos de Poblet van donar-li cristiana sepultura el 31 de maig de 1731, a l'atri, en terra plana, en un lloc d'honor. Malalt de mort, s'havia refugiat al monestir. Ja s'havia convertit

al catolicisme, feia anys –per casar-se– però ha passat a la història com a fundador de la primera lògia maçònica d'Espanya. Els monjos no ho van tenir en compte. El Vaticà encara no havia condemnat la maçoneria –ho faria set anys més tard– i es podia ser catòlic i maçó sense perill a ser excomunicat, ni perseguit per la Inquisició.

Això no ho va tenir en compte l'intolerant Franco. El dictador va considerar que la presència de la tomba al monestir era un sacrilegi i, quan va anunciar la seva visita, per al 4 de juny de 1952, va ordenar als monjos que destruïssin la tomba i les seves restes, cosa que els monjos sí que van considerar que era un autèntic sacrilegi.

Per fer veure que havien seguit l'ordre del dictador, van traslladar les poques restes que quedaven del cadàver, perquè la tomba havia estat profanada com gairebé totes les altres quan el monestir va ser desamortitzat, i les van col·locar en una caps de fusta feta expressament per un fuster de Vimodí. Quan el dictador va ser fora, van construir una nova tomba a l'exterior, darrere de l'absis, i on encara es llegeix gairebé tota la llarga inscripció de la làpida, amb els títols nobiliaris del duc, redactada en llatí per ell mateix.

Josep Pla va decidir que els monjos de Poblet l'ajudessin a ben morir, cristianament

Lluís Bonada